

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie wniosku dotyczącego decyzji Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiającej zintegrowany program działań w zakresie kształcenia ustawicznego

COM(2004) 474 końcowy — 2004/0153 (COD)

(2005/C 221/22)

Dnia 9 września 2004 r. Komisja, działając na podstawie art. 149 ust. 4 Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską, postanowiła zasięgnąć opinii Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie wspomnianej powyżej

Sekcja ds. Zatrudnienia, Spraw Społecznych i Obywatelstwa, której powierzono przygotowanie prac Komitetu w tej sprawie, sporządziła swą opinię 20 stycznia 2005 r. (sprawozdawca: **Christoforos KORYFIDIS**).

Na 414 sesji plenarnej w dniach 9-10 lutego 2005 r. (posiedzenie z dnia 10 lutego 2005 r.) Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny stosunkiem głosów 107 do 2, bez głosów wstrzymujących się, przyjął następującą opinię:

1. Wstęp

1.1 Po wieloletnich badaniach, pracach przygotowawczych i konsultacjach ⁽¹⁾ Komisja przedłożyła swój wniosek dotyczący „zintegrowanego programu działań w zakresie kształcenia ustawicznego”.

1.2 Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny wyraża zadowolenie z tego faktu, zaznaczając, że celem sugestii zawartych w niniejszej opinii jest zapewnienie konkretnemu wnioskowi przedłożonemu przez Komisję Europejską możliwie największej funkcjonalności i skuteczności.

1.3 Nawiązując do powyższej uwagi, stwierdzić należy, że na pogląd EKES-u na wniosek Komisji wpłynęły zasadniczo wiedza członków Komitetu oraz zgromadzone doświadczenia dotyczące następujących kwestii:

opóźnień w działaniach zmierzających do osiągnięcia celów strategii lizbońskiej,

opóźnienia w powiązywaniu edukacji i kształcenia z wydajnością ⁽²⁾,

sytuacji demograficznej w Europie,

dyskusji, które ostatnio rozgorzały na forum europejskim, a także światowym, i mają na celu znalezienie rozwiązań wymienionych wyżej problemów ⁽³⁾.

⁽¹⁾ W załączniku do niniejszej opinii przedstawiono kluczowe etapy tego wieloletniego procesu.

⁽²⁾ Zob. w tym kontekście opinię Dz.U. C 120 z 20.5.2005.

⁽³⁾ Należy odnotować mobilizację, z jaką mamy ostatnio do czynienia w dziedzinie poszukiwania rozwiązań wielkich współczesnych problemów Unii, m.in. związanych ze strategią lizbońską (zatrudnienie, gospodarka oparta na wiedzy, rozwój zrównoważony itp.). Kształcenie ustawiczne oraz konieczność jego upowszechniania jako instytucji są wspólnym mianownikiem wszystkich proponowanych odpowiedzi na te trudności. W kontekst tych wysiłków wpisują się m.in. inicjatywy podjęte przez prezydentkę holenderską wspólnie z Komisją Europejską odnośnie związku między kształceniem a wydajnością pracy oraz wzmocnienia współpracy europejskiej w dziedzinie kształcenia zawodowego, a także raport Koka w sprawie śródkresowej oceny strategii lizbońskiej w marcu 2005 r. (http://europa.eu.int/comm/lisbon_strategy/pdf/2004-1866-FR-complet.pdf).

2. Wniosek Komisji

2.1 Wniosek Komisji COM(2004) 474 ma na celu reorganizację istniejących programów kształcenia. Jak stwierdza się w tekście, przekształcenia te stanowią reakcję w szczególności na cztery czynniki:

— zmiany zachodzące w skali całej UE, prowadzące do coraz pełniejszej integracji systemów edukacji i kształcenia zawodowego w kontekście kształcenia ustawicznego;

— wzrastająca rola edukacji i kształcenia w tworzeniu w Europie konkurencyjnej i dynamicznej gospodarki opartej na wiedzy;

— konieczność utrwalenia mocnych stron i eliminacji stwierdzonych niespójności i braku synergii;

— potrzeba uproszczenia i zracjonalizowania wspólnotowych instrumentów legislacyjnych przez stworzenie zintegrowanych ram umożliwiających finansowanie szerokiej gamy działań.

2.2 Wniosek Komisji opiera się na obecnie realizowanych programach Socrates i Leonardo da Vinci, programie eLearning, inicjatywie Europass oraz różnorodnych inicjatywach finansowanych w ramach wspólnotowego programu działań mającego na celu promowanie instytucji działających na szczeblu europejskim i wspieranie konkretnych działań w zakresie edukacji i kształcenia.

2.3 We wniosku pada również stwierdzenie, że „integracja wsparcia wspólnotowego dla międzynarodowej współpracy i mobilności w zakresie edukacji i kształcenia w ramach jednolitego programu przyniosłaby poważne korzyści, co pozwoliłoby na osiągnięcie lepszego efektu synergii pomiędzy poszczególnymi obszarami działań, a także stworzyłoby większe możliwości wsparcia rozwoju kształcenia ustawicznego oraz bardziej spójne, sprawniejsze i wydajniejsze praktyki administracyjne⁽¹⁾”.

2.4 „Należy zatem — konkluduje Komisja — ustanowić zintegrowany program działań zmierzający do wsparcia, poprzez ustawiczne kształcenie, rozwoju Unii Europejskiej jako społeczeństwa opartego na zaawansowanej wiedzy, charakteryzującego się stałym wzrostem gospodarczym, większą liczbą i lepszą jakością miejsc pracy oraz większą spójnością społeczną⁽²⁾”.

2.5 Komisja podkreśla we wniosku, iż „z uwagi na specyfikę sektorów szkół, uczelni wyższych, jednostek szkolenia zawodowego oraz kształcenia dorosłych, a także związaną z tym potrzebę oparcia działań Wspólnoty na celach, formach działania i strukturach organizacyjnych dopasowanych do potrzeb tych sektorów, wskazanym jest utrzymanie poszczególnych programów w ramach programu zintegrowanego, ukierunkowanych na każdy z tych czterech sektorów, z jednoczesnym położeniem nacisku na kwestie spójności i zbieżności pomiędzy tymi programami⁽³⁾”.

2.6 Proponowany program zintegrowany obejmuje następujące kategorie programów:

— Programy szczegółowe:

- program Comenius dotyczący potrzeb dydaktycznych osób korzystających z edukacji na poziomie przed-szkolnym i szkolnym (...);
- program Erasmus dotyczący potrzeb dydaktycznych osób korzystających z edukacji na poziomie szkolnictwa wyższego oraz kształcenia i szkolenia zawodowego na poziomie wyższym (...);
- program Leonardo da Vinci dotyczący potrzeb dydaktycznych osób korzystających z edukacji i szkolnictwa zawodowego (...);
- program Grundtvig dotyczący potrzeb dydaktycznych osób korzystających ze szkolnictwa dla dorosłych we wszelkich postaciach (...).

— Program międzysektorowy, obejmujący następujące cztery działania kluczowe:

- współpracę polityczną w dziedzinie kształcenia ustawicznego w obrębie Wspólnoty;
- propagowanie nauki języków obcych;
- rozwijanie innowacyjnych treści, usług, metodologii uczenia i praktyk opartych na ICT dla potrzeb kształcenia ustawicznego;

— upowszechnianie i wykorzystywanie wyników działań, wspieranych w ramach programu oraz poprzednich programów związanych z tą dziedziną, jak również wymianę dobrych praktyk.

— Program Jean Monnet, wspierający instytucje i działania w dziedzinie integracji europejskiej. Obejmuje on następujące trzy działania kluczowe:

- program „Jean Monnet Action”;
- dotacje na koszty operacyjne w celu wsparcia określonych instytucji zajmujących się sprawami integracji europejskiej;
- dotacje na koszty operacyjne w celu wsparcia innych instytucji i stowarzyszeń europejskich działających w zakresie edukacji i kształcenia.

2.7 Istotnym elementem wniosku Komisji jest dokonana w nim rewizja skwantyfikowanych celów w świetle zmiany wysokości środków budżetowych zaproponowanych w szczegółowych perspektywach finansowych na lata 2007-2013. Nowe wskaźniki docelowe to:

- 1 na 20 uczniów uczestniczy w działaniach programu Comenius w latach 2007-2013;
- 3 miliony studentów objętych programem Erasmus do 2011 r.;
- 150 000 osób skierowanych na praktyki i staże w ramach programu Leonardo do 2013 r.;
- mobilność 25 000 osób w ramach programu Grundtvig do 2013 r.

⁽¹⁾ COM(2004) 474 końcowy, pkt 16.

⁽²⁾ COM(2004) 474 końcowy, pkt 17.

⁽³⁾ COM(2004) 474 końcowy, pkt 18.

2.7.1 Komisja uważa, że dzięki tak ambitnym założeniom nowy program jest właściwym instrumentem, by przyczynić się do przekształcenia Unii Europejskiej — do roku 2010 — w najbardziej konkurencyjną i dynamiczną gospodarkę opartą na wiedzy.

2.7.2 Komisja proponuje na ten cel orientacyjną kwotę wynoszącą 13,620 mld EUR na okres siedmiu lat realizacji programu.

3. Uwagi ogólne

3.1 Kreatywna analiza omawianego wniosku Komisji jest z pewnością śmiałym przedsięwzięciem. Zakłada ona ogólną i szczegółową znajomość celów, środków oraz trudności związanych z tworzeniem europejskiej polityki edukacyjnej. Wymaga również zdolności do kompleksowego powiązania rozpatrywanych opcji w dziedzinie polityki kształcenia z głównymi celami Unii na XXI wiek ⁽¹⁾, a w szczególności na bieżącą dekadę ⁽²⁾. Wymaga wreszcie odpowiedniej dalekowzroczności dla prawidłowego dokonania wyborów na przyszłość.

3.2 EKES ma jasne zdanie w kwestii hierarchii aktualnych głównych celów Unii oraz konkretne wyobrażenie na temat sposobu połączenia kształcenia ustawicznego z tymi celami. Komitet wyraził swoje poglądy w opinii rozpoznawczej w sprawie: Kształcenie a wydajność, opracowanej niedawno na wniosek holenderskiej prezydencji Rady ⁽³⁾. W związku z tym zaangażowanie EKES w sprawę omawianego wniosku jest w znacznym stopniu zdeterminowane tymi punktami widzenia oraz opiniami.

3.3 Ponadto poglądy EKES wynikają również z jego szczegółowej wiedzy o wynikach dotychczasowej realizacji polityki wspólnotowych w dziedzinie edukacji, kształcenia zawodowego, młodzieży i sportu oraz realizacji odpowiednich programów.

3.3.1 Pomimo głoszonych różnych zastrzeżeń, z doświadczeń tych wynika ogólnie pozytywny obraz, w którym programy te:

- stanowią wysokiej jakości i skuteczności instrument komunikacji organów UE, a przede wszystkim Komisji, z obywatelami Unii;

⁽¹⁾ Cele te polegają m.in. na urzeczywistnieniu społeczeństwa opartego na wiedzy, zrównoważonego rozwoju w jego trzech wymiarach oraz wielostronnego systemu globalnego sprawowania rządów.

⁽²⁾ Chodzi tutaj o cele strategii lizbońskiej dotyczące gospodarki opartej na wiedzy oraz rozwoju zrównoważonego (Goeteborg), oraz cele barcelońskie, dotyczące jakościowego wymiaru europejskich systemów kształcenia.

⁽³⁾ Por. CES 1435/2004.

- są podstawowymi obszarami działania dla praktycznego rozwoju mobilności osób wewnątrz Wspólnoty oraz rozpowszechniania idei i dobrych praktyk;

- tworzą pole działania, które przynosi dużą wartość dodaną w skali Europy zarówno teraz, jak i w przyszłej perspektywie.

3.3.1.1 Warto zauważyć, że uruchomione do tej pory unijne programy edukacyjne należały do nielicznych instrumentów polityki wspólnotowej adresowanych bezpośrednio do obywateli europejskich. Dlatego też w ramach nowego instrumentu należy wspierać z jednej strony demokratyczny rozwój na bazie demokracji uczestniczącej w oparciu o aktywny udział obywateli, zaś z drugiej strony zatrudnienie i wszechstronny rynek pracy. Instrument ten musi także przyczynić się do rozwoju osobistego i zawodowego obywateli, dając im możliwość rozszerzania i wykorzystywania swojego potencjału. Z punktu widzenia Unii i jej stosunków z obywatelami ważne jest wdrożenie zintegrowanego programu, zawierającego odpowiednie propozycje dla różnych grup wiekowych, pojedynczych obywateli, dla świata pracy, małych i średnich przedsiębiorstw oraz partnerów społecznych.

3.4 Zaproponowane przez Komisję utworzenie „zintegrowanego programu działań w zakresie kształcenia ustawicznego” jest pozytywnie oceniane przez EKES. Związane z nim propozycje EKES mają na celu wyłącznie udoskonalanie tego programu.

3.4.1 EKES stwierdza w związku z tym w dokumencie Komisji podstawową słabość odnośnie tego, co rozumie się pod pojęciem kształcenia ustawicznego.

3.4.1.1 Dokładniej rzecz ujmując, EKES reprezentuje pogląd, że konieczna jest jednorodna wizja ⁽⁴⁾ polityki w zakresie edukacji, kształcenia zawodowego oraz młodzieży, gdyż w jego ocenie kształcenie ustawiczne jest procesem zamkniętym w sobie, sięgającym od wieku przedszkolnego po emerytalny ⁽⁵⁾. Poza tym nadszedł czas zniesienia granic wiekowych związanych z kształceniem, którymi dotychczas obciążone były europejskie systemy edukacji. EKES oczekiwał zatem od tego programu czegoś więcej, zwłaszcza co się tyczy utworzenia ram kształcenia ustawicznego. Zasadnicza trudność polega na

⁽⁴⁾ Por. Dz.U. C 157 z 25.5.1998, pkt 3.7.1, gdzie stwierdza się: „Kluczowym elementem rozwoju europejskiej przestrzeni edukacyjnej, i europejskiej polityki edukacyjnej w ogólności, jest zdaniem Komitetu konsolidacja odnośnych polityk (w zakresie edukacji, kształcenia i młodzieży) oraz zintegrowanie stosownych programów działań. Działania polityczne w zakresie edukacji, kształcenia i młodzieży muszą zostać ujęte w jednolite i zamknięte ramy działania, począwszy od fazy koncepcyjnej i decyzyjnej aż po fazę praktycznej realizacji. Zajmując takie stanowisko Komitet nie zamierza rzucać anatemy na rozwój pewnych inicjatyw edukacyjnych, ani tym bardziej bronić politycznego centralizmu, lecz pragnie położyć nacisk na konieczność ostatecznie jednolitej strategii w zakresie edukacji, kształcenia i młodzieży oraz zintegrowany plan działań”.

⁽⁵⁾ Por. definicja „kształcenia ustawicznego” w artykule 3 ust. 27 wniosku Komisji..

tym, by temu jednolitemu, horyzontalnemu pojęciu, jakim jest „kształcenie ustawiczne”, nadać podstawę prawną i materialną, która wykracza poza prawa dostępu do programów branżowych. Zintegrowany program powinien służyć jako wyraźny środek nacisku na Państwa Członkowskie Unii Europejskiej, by wprowadziły pozytywne prawo umożliwiające efektywny, bezwarunkowy dostęp do programu kształcenia dla wszystkich osób — niezależnie od wieku i poziomu życia. Należy umożliwić obronę tej zasady jako fundamentalnego prawa przed Europejskim Trybunałem Sprawiedliwości.

3.4.1.2 EKES jest świadom faktu, że perspektywa kształcenia ustawicznego oceniana będzie przede wszystkim na szczeblu krajowym, regionalnym i lokalnym. Zdaje sobie również sprawę z istnienia przeszkód na szczeblu europejskim, uniemożliwiających nadanie proponowanemu programowi naprawdę zintegrowanego kształtu. Niemniej jednak Komitet opowiada się za tym, by konkretne programy zawierały rozwiązania służące znoszeniu występujących w obecnym systemie edukacji i kształcenia sztywnych ograniczeń (np. wiekowych lub dotyczących treści nauczania), utrudniających korzystanie z nich osobom uczącym się. Zarazem opowiada się za tym, by, co się tyczy rozwoju, wiązać aktywne synergie między programem zintegrowanym a programami dotyczącymi kultury i młodzieży oraz sportu (w tej samej perspektywie, w jakiej prawdopodobnie przebiegać będzie ratyfikacja Konstytucji europejskiej). To ostatnie spostrzeżenie jest niezwykle istotne ze względu na fakt, że nieformalne działania edukacyjne odnoszą się zasadniczo do wpajania niezbędnych zasad dających obywatelowi zdolność do zatrudnienia i czynnej integracji społecznej.

3.4.2 Należy również stwierdzić istnienie słabych punktów odnośnie komunikacji horyzontalnej oraz wzajemnych połączeń między programami sektorowymi.

3.4.2.1 EKES reprezentuje pogląd, że problemy w osiągnięciu głównych celów Unii są złożone. Dlatego w celu rozwiązania tych problemów konieczne jest usunięcie wszelkiego rodzaju przeszkód, tak aby umożliwić rozwój wszelkich form mobilności pomiędzy podsystemami edukacyjnymi czy to w danym kraju, czy to między różnymi państwami. Zniesienie ograniczeń i nakazów jest również wstępnym warunkiem tego, aby kształcenie ustawiczne stało się namacalną i produktywną rzeczywistością.

3.4.2.2 W uzasadnieniu wniosku Komisji znaleźć można niezwykle ważne stwierdzenie, zamieszczone poprzednio w komunikacie pt. „Nowa generacja wspólnotowych programów w dziedzinie edukacji i kształcenia po 2006 r.”⁽¹⁾: mowa w

(1) COM (2004) 156 końcowy.

o „coraz pełniejszej integracji systemów edukacji i kształcenia w kontekście kształcenia ustawicznego w odpowiedzi na nowe wyzwania, jakimi są społeczeństwo oparte na wiedzy i zmiany demograficzne”⁽²⁾. Niestety wizja ta nie znajduje odbicia w treści wniosku Komisji. Dotyczy ona bowiem zasadniczo istniejących struktur systemów edukacji i w niewielkim jedynie zakresie sprzyja synergii pomiędzy poszczególnymi szczeblami edukacji. EKES uważa, że nowy program miałby charakter bardziej nowatorski i byłby łatwiejszy we wdrażaniu, gdyby dostęp do programów szczegółowych był otwarty dla szerokich grup i gdyby nie wykluczano z niego w oparciu o kryteria edukacyjne lub wiekowe, potencjalnie zainteresowanych nimi kategorii obywateli.

3.4.2.3 Z tego powodu proponowane jest również zwiększenie funduszy i zakresu działań programu horyzontalnego. Celem winno być rozwijanie współpracy oraz działań zmierzających do osiągnięcia warunków niezbędnych dla utworzenia prawdziwego obszaru kształcenia ustawicznego, generującego istotne korzyści i służącego osiągnięciu celów strategii lizbońskiej oraz rozwojowi zrównoważonemu. Jest jasne, że w przypadku tych form współpracy i działań powinny współpracować ze sobą wszystkie elementy składowe podsystemów edukacyjnych⁽³⁾, partnerzy społeczni oraz społeczeństwo obywatelskie, ale również samorządy terytorialne — przede wszystkim na szczeblu regionalnym i lokalnym.

3.4.2.4 W tym względzie należy przede wszystkim wzmocnić program GRUNDTVIG, który jest zorientowany na potrzeby wszystkich rodzajów edukacji dla dorosłych.

3.4.3 Trzeci, lecz istotny słaby punkt stwierdzono odnośnie połączenia zintegrowanego programu z celami i strategią z Lizbony.

3.4.3.1 EKES jest zdania, że realizacja strategii lizbońskiej jest już obecnie poważnie opóźniona. Sądzi ponadto, że rok 2010 nie jest datą odległą, więc to od obywateli, którzy są obecnie czynni zawodowo, będzie zależało, czy cele z Lizbony zostaną osiągnięte, czy też nie. Poza tym przy współpracy z partnerami społecznymi należy podjąć trwałe i kompleksowe działania w zakresie ww. sfery obywateli europejskich, co ma służyć zwiększeniu powszechnej świadomości celów z Lizbony. Oznacza to, że oprócz wspierania kształcenia ustawicznego na wszystkich szczeblach i na szeroką skalę, należy przede wszystkim postarać się o to, aby obywatele zrozumieli strategię i cele z Lizbony oraz złączyli swe wysiłki na rzecz skutecznego podjęcia wyzwań zrównoważonego rozwoju i gospodarki opartej na wiedzy.

(2) COM(2004) 474 końcowy, punkt 3, pierwsze tiret.

(3) Pojęcie podsystemów kształcenia obejmuje ogół szczebli kształcenia (podstawowy, średni i wyższy), jego gałęzi (kształcenia ogólnego oraz kształcenia i szkolenia zawodowego), podmiotów (placówek oświatowych i edukacyjnych) oraz form (konwencjonalnych i alternatywnych).

3.4.3.2 W tym celu EKES proponuje rozbudowę programów w zakresie kształcenia ustawicznego, skierowanych do obecnie czynnych zawodowo obywateli i równocześnie zorientowanych na zrównoważony rozwój oraz urzeczywistnienie gospodarki, opartej na wiedzy. Innymi słowy, oznacza to rozwijanie programów kształcenia ustawicznego na małą lub wielką skalę, opartych na konkretnych wymaganiach dotyczących szeroko zakrojonych programów na rzecz realizacji zrównoważonego rozwoju i celów lizbońskich⁽¹⁾, a także zatwierdzonych — po konsultacjach i zawarciu porozumienia — przez partnerów społecznych.

3.4.3.3 EKES jest szczególnie zainteresowany umożliwieniem dostępu do programu małym i średnim przedsiębiorstwom. Pragnie w tym kontekście przypomnieć własne stwierdzenie, iż MSP „muszą szukać rady i wsparcia ze strony środowiska społecznego i gospodarczego; jest im bowiem trudniej opracowywać na własną rękę działania dotyczące kształcenia”⁽²⁾. W związku z tym EKES zaleca przyjęcie rozwiązań uwzględniających konkretnie MSP poprzez uproszczenie odpowiednich procedur, tak by ich udział stał się realny i przynosił efekty.

3.4.3.4 Finansowanie powyższych propozycji EKES jest wykonalne w ramach przewidzianego dla programu wyposażenia w środki, jeżeli stosunek pomiędzy mobilnością a działaniami rozwojowymi do roku 2010 przechylony jest na korzyść działań rozwojowych. Poza tym wsparcie finansowe propozycji EKES może zostać zrealizowane poprzez zapewnienie większej spójności i komplementarności z odpowiednimi innymi politykami unijnymi (art. 14 wniosku Komisji). Z tego względu europejska polityka edukacji i badań, polityki z zakresu Funduszu Społecznego ale również funduszy strukturalnych także powinny obejmować elementy kształcenia ustawicznego. Zarazem wymienione polityki musiałyby stać się do roku 2010 możliwie zgodne z celami omawianego tutaj programu w zakresie kształcenia ustawicznego.

3.5 Kolejne niedociągnięcie dotyczy zamętu wywołanego podziałem kompetencji pomiędzy szczeblami europejskim, krajowym, regionalnym i lokalnym oraz pomiędzy samorządami terytorialnymi i partnerami społecznymi czy też, bardziej ogólnie, zorganizowanym społeczeństwem obywatelskim.

3.5.1 Zdaniem EKES żywotne znaczenie ma jasny i funkcjonalny podział ról i kompetencji wszystkich uczestników i podmiotów zaangażowanych w tworzenie „zintegrowanego programu działań”. W ramach wspólnego przedsięwzięcia na

taką skalę, gdzie celem jest perspektywa Europy opartej na wiedzy, sprzeczne samo w sobie jest dokonywanie podziału na aktywnie kreujących politykę oraz biernych odbiorców.

3.5.2 EKES wzywa do tego, aby partnerzy społeczni oraz regionalne i lokalne samorządy terytorialne zostały włączeni w ogólne spektrum procesów działań w związku ze „zintegrowanym programem działań w zakresie kształcenia ustawicznego”. Wszystkie organizacje społeczne i obywatelskie mogłyby, na własny wniosek, korzystać z europejskiego znaku uczestnictwa w zintegrowanym programie pod warunkiem, że same podejmą działania uzupełniające do proponowanych przez ten program. Znak ten mógłby umożliwiać uczestnictwo w europejskiej koalicji na rzecz powszechnej edukacji, która mogłaby mieć jednego lub więcej swoich przedstawicieli w „komitecie ds. zintegrowanego programu”. Takie aktywne współdziałanie uczyniłoby system bardziej przyjaznym pod względem społecznym oraz dodałoby mu odpowiedniej dynamiki dla wydajnego funkcjonowania.

3.5.3 W ten sposób stworzone zostaną warunki dla powiązania programu z praktycznymi społecznymi potrzebami dnia codziennego, ale również z wymaganiami rynku. Oznacza to m.in. polepszenie możliwości wprowadzenia większej równowagi pomiędzy potrzebami rynku — w szczególności rynku pracy — a potrzebami społecznymi.

3.5.3.1 EKES zwraca szczególną uwagę na brak w propozycji Komisji odniesienia do priorytetów wyznaczonych przez partnerów społecznych w marcu 2002, które odnosiły się do ram działań na rzecz ustawicznego rozwijania kompetencji zawodowych i kwalifikacji.

3.6 Kolejnym istotnym kompleksem problemów stanowią: mobilność, środki przeznaczone na ten cel oraz ich podział na różne programy sektorowe.

3.6.1 Zdaniem EKES mobilność jest elementem pozytywnym, na ile jest skorelowana z jakościowymi czynnikami programów. Z tego powodu cel potrojenia liczby programów mobilności musi również iść w parze z odpowiednimi cechami jakościowymi. W związku z powyższym, w obecnej fazie do 2010 r., mobilność czynnych dzisiaj zawodowo obywateli charakteryzuje się wymienionymi cechami jakościowymi i ma znaczący wkład w osiągnięcie celów z Lizbony.

3.6.2 Z tego powodu EKES wymaga bardziej wyważonego podziału środków przeznaczonych na mobilność tej grupy obywateli.

⁽¹⁾ Więcej szczegółów – zob. CES 1435/2001, pkt 9 (przykład dobrej praktyki).

⁽²⁾ Zob. Dz.U. C 120 z 20.5.2005, pkt 8.1.1.3.

3.7 EKES jest zdania, że aspekt komunikacji jest bardzo istotny, żeby uzyskać przychylne przyjęcie zintegrowanego programu wśród obywateli europejskich.

3.7.1 Dlatego zwraca się szczególnie uwagę, że określenie „program zintegrowany” nie służy — z punktu widzenia komunikacji międzyludzkiej — promowaniu go w pozytywny sposób.

3.7.2 Z tego względu EKES proponuje zastąpić określenie „program zintegrowany” inną nazwą, która byłaby przystępna i wymowna. Takim określeniem mogłaby być zdaniem EKES np. „Atena” — od imienia bogini wiedzy i mądrości w antycznej Grecji.

4. Uwagi szczegółowe

4.1 Na tle powyższych uwag ogólnych następujące tu obserwacje szczegółowe mają na celu przedstawienie zastrzeżeń i różnic zdań EKES dotyczących różnych artykułów wniosku Komisji. O ile nie zostanie to zaznaczone inaczej, EKES zasadniczo zgadza się z poszczególnymi artykułami propozycji Komisji.

4.2 Artykuły 1-8

4.2.1 EKES uważa, że artykuły 1-8 powinny zostać zmienione zgodnie z jego propozycją, że partnerzy społeczni — wraz ze społeczeństwem obywatelskim oraz samorządami regionalnymi i lokalnymi — powinni zostać bardziej aktywnie zaangażowani w planowane procedury i plany (pkt 3.5.2); oraz z propozycją w sprawie zmiany tytułu programu (pkt 3.7.2).

4.2.2 W odniesieniu do programów sektorowych EKES proponuje w świetle swych uwag ogólnych stworzenie odpowiednich instytucjonalnych warunków ramowych dla rozbudowy wspólnych — i być może długoterminowych — działań przede wszystkim w tych sektorach, które cenią koncepcję kształcenia ustawicznego oraz zdolność przystosowanie się obywateli do wymagań współczesności.

4.3 Artykuły 9-14

4.3.1 Zdaniem EKES, sformułowanie w artykule 11, dotyczące reprezentowania i udziału partnerów społecznych w komitecie pomocniczym, zawiera luki.

4.3.1.1 Pierwszy problem natury zasadniczej odnosi się do formy udziału partnerów społecznych w tym Komitecie. Nadawany im status obserwatora w istocie nie jest zgodny — nawet jeżeli ich opinia jest ujęta w protokole z posiedzenia — z koncepcją demokracji uczestniczącej, która w Traktacie konstytucyjnym, oczekującym na ratyfikację, jest wysoko ceniona przez Unię. Poza tym w przypadku obecnej konstelacji chodzi przede wszystkim o stworzenie odpowiednich warunków dla kultury wspólnej odpowiedzialności społecznej w koncipowaniu i kształtowaniu europejskiej polityki edukacji. Zasadniczy udział partnerów społecznych w tym Komitecie (prawo głosowania) stworzyłby warunki społecznej współodpowiedzialności (współdecydowania) a dzięki temu ich rola zyskałaby decydujące znaczenie przy tworzeniu i kształtowaniu wydajnych, konkretnych kierunków polityki edukacji. Ponadto poza odpowiedzialnością urzędów państwowych w ogólnego typu decyzjach dotyczących edukacji istnieje też analogiczna odpowiedzialność partnerów społecznych. Jest to odpowiedzialność, która odnosi się do kształcenia w czasie całego życia zawodowego i która na płaszczyźnie instytucjonalnej dochodzi lub musi dochodzić do głosu w procesie zbiorowych negocjacji.

4.3.1.2 Ponadto ta forma ograniczonego udziału partnerów społecznych we wspomnianym Komitecie stwarza precedens dla porównywalnych decyzji na płaszczyźnie krajowej, regionalnej i lokalnej. Nie sposób tego zaakceptować, zważywszy że — przynajmniej w niektórych państwach członkowskich — partnerzy społeczni odgrywają już znaczącą rolę w kształtowaniu omawianych polityk.

4.3.1.3 EKES jest zdania, że w kwestii składu komitetu dojdzie do odrębnego dialogu, opartego na stosownej podstawie, tak by komitet ten był skonstruowany w sposób funkcjonalny i efektywny. Ogólnie rzecz ujmując, w Komitecie tym powinni być reprezentowani — w oparciu o konstruktywną równowagę — wszystkie podmioty, które mają do czynienia z kształceniem ustawicznym lub których ono dotyczy, a którzy dysponują odpowiednią wiedzą ogólną i szczegółową. Oznacza to innymi słowy, że omawiany komitet powinien być skonstruowany pod względem składu tak, by reprezentowany w nim był nie tylko szczebel krajowy, lecz również kręgi społeczno-gospodarcze (partnerzy społeczni, społeczeństwo obywatelskie w ogólności) oraz nauka (kręgi akademickie).

4.3.1.4 EKES za błędne uważa ograniczanie udziału partnerów społecznych do kwestii związanych wyłącznie z kształceniem zawodowym. Sposób funkcjonowania komitetu powinien być zintegrowany z procesem urzeczywistniania Europy opartej na wiedzy. Oznacza to, że komitet ten może stanowić przykład dobrej praktyki dla kształtowania polityki opierającej się na sprawdzonej wiedzy, tj. wiedzy odnoszącej się do całości kształtu problematyki, ale i wpisującej się w kontekst szczegółowy, jako część większej całości. Jest więc bardzo ważne, aby wszystkie podmioty reprezentowane w tym Komitecie uczestniczyły we wszystkich jego pracach w sposób w pełni realny, a także z pełną wiedzą o cechach, środkach i konsekwencjach możliwych wyborów.

4.3.1.5 EKES apeluje o bardziej aktywne podejście do zapotrzebowania osób niepełnosprawnych na kształcenie. W związku z tym wnosi o nadanie art. 12 lit. b) następującego brzmienia:

Artykuł 12 lit. b) „działanie na rzecz uczących się osób o specjalnych potrzebach oraz aktywne uwzględnianie szczególnych potrzeb osób niepełnosprawnych, w szczególności poprzez wspieranie ich integracji w ramach głównego nurtu kształcenia i szkolenia”.

4.4 Artykuły 15-46

4.4.1 EKES proponuje w swoich uwagach ogólnych (pkt. 3.4.2) rozszerzenie spektrum działań oraz zwiększenie wyposażenia w środki programu międzysektorowego, jak też odpowiednią redukcję środków przeznaczonych na programy sektorowe.

4.4.1.1 Nietrudno jest odgadnąć powód tej propozycji. Rozbudowa programu międzysektorowego i jego zawartości uruchamia procesy modernizacji europejskich systemów kształcenia. Oznacza to zasadniczo, że inwestowanie w program międzysektorowy przyniesie korzyści europejskim systemom kształcenia głównie w formie konkretnej wartości dodanej. Dlatego inwestycje w program międzysektorowy są w praktyce najbardziej wydajne i skuteczne.

4.4.2 EKES proponuje bezpośrednie powiązanie udoskonalonego programu międzysektorowego w zakresie kształcenia ustawicznego z celami z Lizbony, zrównoważonym rozwojem oraz obywatelami europejskimi, którzy w okresie do 2010 r. będą czynni zawodowo (pkt 3.4.3.2).

4.4.2.1 To połączenie w praktyce oznacza zamkniętą w sobie koncepcję dla naszej ogólnej strategii kształcenia ustawicznego w oparciu o problemy, które skłoniły nas do stworzenia tej koncepcji, o cele, które sobie wytyczyliśmy, żeby przewyżczyć te trudności, oraz o środki i sposoby, którymi dysponujemy przy realizacji celów. Połączenie to zakłada także:

- wspieranie badań i projektów pilotażowych kręgów naukowych, partnerów społecznych i zorganizowanego społeczeństwa obywatelskiego w ogólności oraz na szczeblu regionalnych samorządów terytorialnych, dotyczących kwestii realizacji celów z Lizbony;
- szczególne wsparcie współpracy zaangażowanych podmiotów, służącej wyżej wymienionym celom oraz zrównoważonemu rozwojowi;
- propozycje alternatywne Unii na bazie sprawdzonych odnośnych metod działania poprzez połączenie kształcenia ustawicznego z celami z Lizbony na płaszczyźnie lokalnej.

4.5 EKES uważa, że proponowany program ma bardzo duże znaczenie dla przyszłości Unii. Jest więc bardzo ważne, aby w toku realizacji programu możliwe było dokonywanie pewnych korekt oraz by jej przebieg był monitorowany na najwyższym szczeblu. W związku z tym EKES życzyłby sobie powołania międzyinstytucjonalnego komitetu na wysokim szczeblu, którego celem będzie monitorowanie przebiegu programu w ramach otwartej metody koordynacji. Główne zadanie tego gremium polegałoby na szczegółowym nadzorowaniu realizacji programu przy wsparciu Komisji oraz na regularnym informowaniu o niej Rady Europejskiej w celu ewentualnego wprowadzenia niezbędnych korekt.

Bruksela, 10 lutego 2005 r.

Przewodnicząca
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego
Anne-Marie SIGMUND
